

Oponentský posudok

Habilitačná práca Mgr. Kataríny Greškovičovej, PhD.

s názvom: **Aby sa deti rodili lepšie: Skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou nielen počas pandémie COVID-19**

Oponent: doc. PhDr. Michal Čerešník, PhD.

Predkladaná habilitačná monografia Mgr. Kataríny Greškovičovej, PhD. s názvom *Aby sa deti rodili lepšie: Skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou nielen počas pandémie COVID-19* je rozdelená do piatich hlavných kapitol, záverom, zhrnutím v slovenčine aj angličtine, zoznamom použitej literatúry a prílohou. Celkový rozsah práce je 140 strán, z toho zoznam literatúry tvorí 29 strán, čo svedčí o solídnej bibliografickej základni. Autorka cituje podľa normy APA 7, pričom jej aplikácia je v prevažnej miere konzistentná.

Prvá kapitola poskytuje vstup do sveta pôrodu a pôrodnej starostlivosti. Autorka tu vymedzuje základnú terminológiu – rozlišuje medzi patientskou skúsenosťou a patientskou spokojnosťou, popisuje fyziológiu pôrodu vrátane jeho jednotlivých dôb a definuje pojem skúsenosť s pôrodom ako multidimenzionálny konštrukt. Druhá kapitola sa venuje faktorom, ktoré skúsenosť s pôrodom ovplyvňujú – autorka ich triedi do medicínskych, individuálnych a interpersonálnych – a dôsledkom, ktoré táto skúsenosť zanecháva na fyzickom aj duševnom zdraví žien. Tretia kapitola popisuje kvantitatívne aj kvalitatívne metodiky skúmania skúsenosti s pôrodom na Slovensku a predstavuje medzinárodný projekt Babies Born Better (BBB), do ktorého je autorka zapojená ako národná koordinátorka. Súčasťou tejto kapitoly je prehľad publikovaných výsledkov BBB z viacerých krajín a tiež stručná syntéza zmien v pôrodnej starostlivosti v súvislosti s pandemiou COVID-19.

Nosnou časťou monografie je štvrtá kapitola, ktorá analyzuje výsledky slovenskej verzie prieskumu BBB. Autorka v nej najprv charakterizuje všetky tri kolá zberu dát (2014–2016, 2018 a 2020–2022) a čiastkové analýzy realizované prostredníctvom magisterských záverečných prác. Následne podrobne prezentuje vlastnú indukčnú obsahovú analýzu tretieho kola zberu. Do analýzy zaradila 810 žien (z celkového počtu 1 186), ktoré rodili medzi marcom 2020 a júnom 2022. Z ich výpovedí zozbierala 2514 pozitívnych hodnotení a 2 472 návrhov na zlepšenie pôrodnej starostlivosti, ktoré kategorizovala do 27 kategórií zoskupených do 4 hlavných tém. Tieto témy ďalej porovnávala s ohľadom na celkové hodnotenie pôrodnej skúsenosti (pozitívna vs. negatívna) a paritu žien (prvorodičky vs. viacrodičky). Piata kapitola ponúka praktické odporúčania vychádzajúce z výsledkov. Autorka tu predstavuje konceptuálny model PPP (Pomôž mi – Pochop ma – Posilni ma), diskutuje o súcitnej únave zdravotníckeho personálu a navrhuje konkrétne intervencie na zlepšenie komunikácie a medziľudského kontaktu v pôrodníckej praxi.

K silným stránkam predkladanej práce patrí predovšetkým nasledovné:

- Zakotvenie v medzinárodnom výskume. Skutočnosť, že autorka je národnou koordinátorkou projektu BBB, jej umožnila prístup k téme nielen ako analytičke, ale aj ako priamej účastníčke výskumného procesu. Zaradenie Slovenska do medzinárodnej komparatívnej perspektívy zvyšuje relevanciu výsledkov a dáva im presah za hranice lokálneho kontextu.
- Rozsah a kvalita teoretickej časti. Prvé tri kapitoly svedčia o výbornej orientácii autorky v medzinárodnej literatúre. Prehľad výsledkov BBB z jednotlivých krajín (Tabuľka 1) je dôkladný, dobre štruktúrovaný a tvorí solídnu empirickú základňu pre vlastnú analýzu. Autorka si všima medzinárodne zdieľané témy, ale aj slovenské špecifiká, čo svedčí o analytickej zrelosti.
- Induktívna obsahová analýza. Analytický prístup je adekvátne zvolený k povahe dát. Kategorizácia výpovedí do 27 kategórií a 4 hlavných tém je systematická a transparentne zdokumentovaná (Tabuľka 3 a Tabuľka 4). Výsledná štruktúra tém – medicínska expertíza a starostlivosť, súcitná a podporná starostlivosť, autonómia a posilnenie žien, vonkajšie podmienky – je logicky koherentná a empiricky podložená.
- Konceptuálny model PPP. Model (Pomôž mi – Pochop ma – Posilni ma) považujem za originálny a prakticky využiteľný príspevok monografie. Prehľadne sumarizuje tri dimenzie optimálnej pôrodnej starostlivosti a má potenciál slúžiť ako rámec pre vzdelávanie zdravotníckeho personálu, tvorbu intervenčných programov aj hodnotenie kvality pôrodnej starostlivosti.
- Porovnanie naprieč časom. Komparácia výsledkov prvého (2011–2015) a tretieho (2020–2022) kola BBB, ktorú autorka realizovala prostredníctvom záverečnej práce Němcovej (2024), umožňuje sledovať vývoj priorít žien v čase a poskytuje zaujímavý empirický materiál o posunutí dôrazu z prirodzeného pôrodu smerom k empatii a súcitu personálu.
- Čitateľnosť a jazyková kultúra. Autorský štýl je čistý, terminologicky konzistentný a zrozumiteľný aj pre čitateľov zo zdravotníckeho, nie len psychologického prostredia. Súčasťou monografie je anglické zhrnutie, čo rozširuje jej potenciálne publikum.
- Odporúčania orientované na prax. Piata kapitola obsahuje konkrétne a empiricky podložené odporúčania pre zdravotnícky personál aj manažment zdravotníckych zariadení. Oceňujem, že autorka neobišla tému súcitnej únavy a vyhorenia zdravotníckeho personálu, ktorá je pre pochopenie kvality pôrodnej starostlivosti kľúčová, no v slovenskom kontexte stále podceňovaná.

Spolu s oceňovanými stránkami som v texte identifikoval aj niekoľko miest, ktoré si zaslúžia komentár alebo kritickú reflexiu:

- Integrácia záverečných prác. Štvrtá kapitola do značnej miery stojí na výsledkoch štyroch magisterských záverečných prác (Zdechovanová, 2018; Venclíková, 2021; Šiková, 2023; Němcová, 2024), ktoré autorka viedla. Hoci je tento prístup metodologicky legítimný a autorka ho deklaruje, hranica medzi výsledkami záverečných prác a vlastnou autorskou analýzou nie je vždy dostatočne zreteľná. Čitateľ miestami nevie s istotou rozlíšiť, ktoré analytické rozhodnutia a interpretácie sú výlučne produktom habilitantky a ktoré vznikli v rámci vedenia záverečných prác. Väčšia explicitnosť v tomto ohľade by práci prospela.
- Prevzatá kapitola. V poznámke pod čiarou k podkapitole 4.3.2 autorka uvádza, že táto kapitola je „prevzatá z publikácie Greškovičová a kol. (2024)“ a doplnená o ďalšie analýzy. Rovnaký vzťah monografie a uvedenej publikácie by si zaslúžil explicitnejšie vymedzenie na úrovni metodologickej alebo úvodnej kapitoly, nie len v poznámke pod čiarou. Čitateľ by mal mať jasnú predstavu o tom, ktoré časti monografie majú charakter novej analýzy a ktoré charakter syntézy či reprintu.
- Reprezentatívnosť vzorky a jej dôsledky pre interpretáciu. Autorka transparentne opisuje skreslenia vzorky – výrazná prevaha vysokoškolsky vzdelaných žien (66,8 % vs. 31,7 % v národnej správe) a žien vydatých alebo žijúcich v partnerstve (98,3 % vs. 58,4 %). Táto skutočnosť je naznačená v metodologickej časti, avšak diskusia o jej dôsledkoch pre interpretáciu výsledkov a zovšeobecniteľnosť záverov je nedostatočná. Žiaduca by bola systematickejšia reflexia toho, ako by mohli výsledky vyzerieť pri inklúzii žien s nižším vzdelaním alebo bez partnerského zázemia.
- Absencia hodnotenia reliability metódou zhody hodnotiteľov. Induktívna obsahová analýza veľkého korpusu textových dát je náchylná na subjektivitu kódovania. V texte nie je uvedené, či bol analytický proces aspoň čiastočne overený druhým kódovateľom a aká bola miera zhody medzi kódovateľmi (napr. Cohenova kappa alebo Krippendorffova alfa). Pre habilitačnú prácu, ktorá prezentuje kvalitatívnu analýzu ako hlavný empirický príspevok, je táto informácia dôležitá z hľadiska hodnotenia validity výsledkov.
- Pojmová kauzalita. Podobne ako v iných psychologických prácach, aj tu sa miestami objavuje používanie pojmov „vplyv“ alebo „dopad“ v kontextoch, kde bol použitý prierezočný alebo deskriptívno-kvalitatívny dizajn, ktorý kauzálne vzťahy neumožňuje potvrdiť. Ide o lexikálnu nepresnosť, ktorá je v texte ojedinelá, no stojí za pozornosť.
- Chýbajúca kapitola o limitoch výskumu. Na rozdiel od odporúčaní, ktoré sú spracované v samostatnej kapitole, limity výskumu nie sú systematicky zhrnuté na jednom mieste. Sú buď rozptýlené v rôznych častiach textu, alebo úplne absentujú pri niektorých čiastkových analýzach. Pre habilitačnú prácu, ktorá má slúžiť aj ako vzor vedeckého písania, by samostatná podkapitola venovaná silným a slabým stránkam výskumu bola žiaduca.

Zhrnutie: Predkladaná habilitačná práca má viacero výrazných silných stránok. Patrí medzi ne medzinárodný výskumný kontext, rozsah a kvalita kvalitatívnych analýz, originalnosť konceptuálneho modelu PPP a praktická orientácia záverov. Slabšími miestami sú menej zreteľné oddeľovanie autorskej analýzy od výsledkov vedených záverečných prác, absentujúca informácia o reliability založenej na zhode hodnotiteľov a nedostatočná diskusia o dôsledkoch nevyváženosti vzorky. Tieto nedostatky sú však svojím rozsahom skôr podnetmi pre ďalší výskum a prípadné revízie, nie závažnými chybami, ktoré by spochybňovali vedeckú hodnotu práce.

Napriek vyššie zmieneným výhradám odporúčam predkladanú prácu k obhajobe.

Bratislava, 14/04/2026 doc. PhDr. Michal Čerešník, PhD.